

בית הכנסת "עדס" בנחלאות. בימת בית הכנסת מעוטרת ב-4 ביצי יען מוארות ומרשימות

בוודאי שואלים אתם את עצמכם, מדוע דוקא היען היא זו אשר זוכה לכח-על זה של ראייה כה עוצמתית. ובכן, יתכן כי הסיבה לכך נעוצה, כפי שהזכרנו מקודם, בעובדה כי עיני היען הינן גדולות באופן מיוחד, ובמיוחד ביחס לראשה הקטן, שהינו קטן במיוחד ביחס לגופה הגדול; כך שעניינים גדולים אלה, טומנות אולי בחובן את כח הראיה העוצמתי. ניתן להוסיף ולשער כי גם העובדה כי קליפת ביצתה עבה במיוחד וקשיחה, מעודדת את הרעיון של סיוע מבחוץ לגודל הקטן המנסה לבקוע את הקליפה העבה והקשיחה. היען היא זו אשר נרתמת לעזרתו, ובכח ראייתה מסייעת לבקיעתו.

רמז נוסף ניתן למצוא גם בשמו של העוף. "יען" – אותיות ע"ן (דוגמת: יעף = ע"ף), כך שנקל להעמיס על עוף בשם זה, את כח העין והראיה העוצמתית. אגב, לא בכדי ישנן מסורות הרואות בביצת היען גורם לסילוק עין הרע.

"הבטה עושה פירות"

המקור הקדום ביותר הידוע לנו אודות מנהג תליית ביצת-היען בבתי הכנסת, מתואר לפני כארבע מאות שנה, על ידי הגאון המקובל רבי מרדכי הכהן, הלוא הוא בעל הש"ך על התורה. בפירושו הנודע 'שפתי כהן', מתאר הוא כי "הנעמה מטלת ביצים ומנחתם במקום גבוה, ועומדת במקום רחוק כנגדם, ומבטת ורואה בהם ואינה מסיחה דעתה מהם... ולזה נהגו לתלותם בביהכ"נ, לומר שעיקר התפילה שתתקבל ותעשה פירות, היא הכוונה, ולא יהיה דבר מפסיק

כוח ראייתו של העוף. בספר איוב מוזכר עוף בכינוי "כַּנְף רַנְנִים" – אשר רבים רואים בו את בת היענה. אחד מגדולי המוסר² מזהיר מפני הבטה במראות אסורים, שכן הראייה פוגמת, כמוכח "מעוף אחד הנקרא בת-היענה, שעל ידי שהביצים מונחים לפניה והיא מסתכלת בהן, בראייתה ומנקבת".

תיאור נוסף של תכונות בת-היענה, מזכיר את העובדה כי היא הגדולה בעופות, שהיא היחידה שאינה עפה אך רצה במהירות, ושביציה גדולות "כראש ילד", וקליפותיהן עבות ועושים מהן כלים.

למקורות אלה, בדבר עצמת מבטה של בת היענה, יש לצרף היבט מעניין המובא אף הוא במקורות היהודיים³, לפיו היען גם "אומרים עליה כי בראיה תאסוף ביציה" –

למתרחש בחוץ – שהרי הבטה אנה ואנה, הינה בעלת משמעות, ועלולה לגרום להסחת דעת ממשית, חלילה.

אמנם, בימינו לא מוכרת תופעה כזו אצל היען, הנוהג ככל שאר העופות, עם זאת, יתכן שייחוס ההסתכלות על הביצים קשורה לכמה תכונות מיוחדות הקשורות להתנהגותו של היען; חוש ראייתו הטוב של היען ועיניו הגדולות יחסית. תכונה זו לצד השמיעה הטובה שבה הוא ניחן, וכן גובהו הרב מאפשרים לו לסקור את השטח מפני הסכנות האורבות לו ולצאצאיו.

"הנותן ליען..."

ישנם מקורות לא-מעטים, המתארים את

הגר"י רצאבי שליט"א בוחן את ביצת היען לאחר שתלה אותה מעל ארון הקודש במעמד מיוחד

בנימין חניקיס

ביצה של בת יענה? בבית הכנסת?! מתברר שאכן, כן! הבה נקרא יחדיו את עדותו של רבנו יעקב עמדין – הלוא הוא היעב"ץ, המתאר את הדבר בסידורו המפורסם המכונה על שמו, סידור היעב"ץ:

"הנה נא שמעתי, היהודים בארצות תוגרמא תולין ביצת הנעמית בבית הכנסת".

ה'נעמית' המוזכרת במשנה ובגמרא (ר' מסגרת אודות ה'נעמית' שביקשה לבלוע תפילין) כפי שמסביר היעב"ץ, היא לא-אחרת מאשר היען הגדולה והמוכרת, המפורסמת בין היתר בביצת-הענק שהיא מטילה. אגב, חז"ל מלמדים אותנו כי הכינוי 'בת היענה' המופיע בתורה, מתאר את הבת-של-היענה, הלוא היא ביצת הענק, שהינה טמאה – בניגוד לביצת התרנגולת שהיא טהורה וכשרה למאכל.

נו, מדוע איפה 'זכתה' ביצת היען להתנוסס בבתי הכנסת של היהודים בארצות תוגרמא (איזור טורקיה)?

מסביר זאת היעב"ץ בהמשך דבריו:

"מכאן נראה מה חוש הראות פועל עם עוצם ההבטה וההסתכלות, וזה ענין נאות לתפילה. כדי לעורר אדם על הכוונה, ולא יביט הנה והנה".

במילים פשוטות: העובדה המופלאה הינה, כי היען מגדלת אפרוחיה באמצעות הבטה וראיה בלבד. בהתאם לכך – תולים את ביצת היען בבית הכנסת, כדי לגרום למתפללים להבין מה רב כוחה של ראייה. אי לכך ובהתאם לזאת, בעיצומה של התפילה אין להסיט את העיניים מן הסידור או